

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО****КОВАЛЬЧУК А. Ю.,**

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного права
(Навчально-науковий інститут права
імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії
управління персоналом)

УДК 347.73:351.71

**МІСЦЕ СУДОВОЇ ВЛАДИ У ДЕРЖАВНОМУ МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

У статті висвітлено загальнодержавний механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки. Представлено нормативно-правові важелі забезпечення фінансово-економічної безпеки. Окреслено перспективи розвитку правових методів протидії негативним явищам в економічній сфері. Визначено місце і роль судової гілки влади у загальнодержавному механізмі забезпечення фінансово-економічної безпеки. Встановлено, що корупція, є тим негативним фактором, який впливає на ефективне забезпечення судовою владою режиму законності та дисципліни у фінансово-економічній сфері держави. Пропонуються шляхи удосконалення використання сучасних електронно-комунікаційних систем.

Ключові слова: *судова влада, державний механізм, нормативно-правове забезпечення, правові методи, фінансово-економічна безпека.*

В статье представлена система общегосударственного механизма обеспечения финансово-экономической безопасности. Определены нормативно-правовые рычаги обеспечения финансово-экономической безопасности. Рассмотрены перспективы развития правовых методов противодействия негативным явлениям в экономической сфере. Определено место и роль судебной ветви власти в общегосударственном механизме обеспечения финансово-экономической безопасности. Установлено, что коррупция является тем негативным фактором, влияющим на эффективное обеспечение судебной властью режима законности и дисциплины в финансово-экономической сфере государства. Предлагаются пути совершенствования использования современных электронно-коммуникационных систем.

Ключевые слова: *судебная власть, государственный механизм, нормативно-правовое обеспечение, правовые методы, финансово-экономическая безопасность.*

The article presents a system of a nation-wide mechanism for ensuring financial and economic security. Presented legal instruments to ensure financial-economic security. Prospects of development of legal methods of combating negative phenomena in the economic sphere. The place and role of the judicial branch of power in the state mechanism for ensuring financial and economic security has been determined. It is established that corruption is one of the negative factors influencing the effective provision of the rule of law and discipline in the financial, economic and state spheres by the judiciary. The author suggests ways to improve the use of modern electronic communications systems.

Key words: *judiciary, state mechanism, regulatory support, legal methods, financial-economic security.*

Вступ. Мета Судової Влади в Україні полягає у створенні стану захищеності держави та її громадян шляхом здійснення цивільного, господарського, адміністративного, кримінального та конституційного судочинства. Її функції обумовлені необхідністю забезпечувати фінансово-економічну безпеку у певному секторі соціально-економічних відносин. Та, на жаль, враховуючи значну кількість суб'єктів судової влади, покращення у соціально-економічній сфері чомусь не відбувається. Хоча, у процесі здійснення судової реформи, ряд кроків щодо вдосконалення судової системи вже зроблено (переатестація суддів; підвищення заробітної платні; часткове знаття недоторканості), корупційна складова була, є, і залишається основною проблемою українського судочинства.

Відповідно до Конституції України судова влада є однією з трьох гілок влади, що закріплені принципами конституційного устрою у державі (ст. 6) [1]. Таким чином судова влада є єдиним органом здійснення правосуддя в Україні. Вона є автономною, оскільки вплив на суддів забороняється ст. 126 Конституції України [1]. Структура судових органів містить суди загальної юрисдикції та Конституційний Суд України, що закріплено ст. 125, 147 Конституції України. Структура Конституційного Суду України містить Секретаріат Конституційного Суду та Служби Суддів [2].

Структура судів загальної юрисдикції представлена на рис. 1.

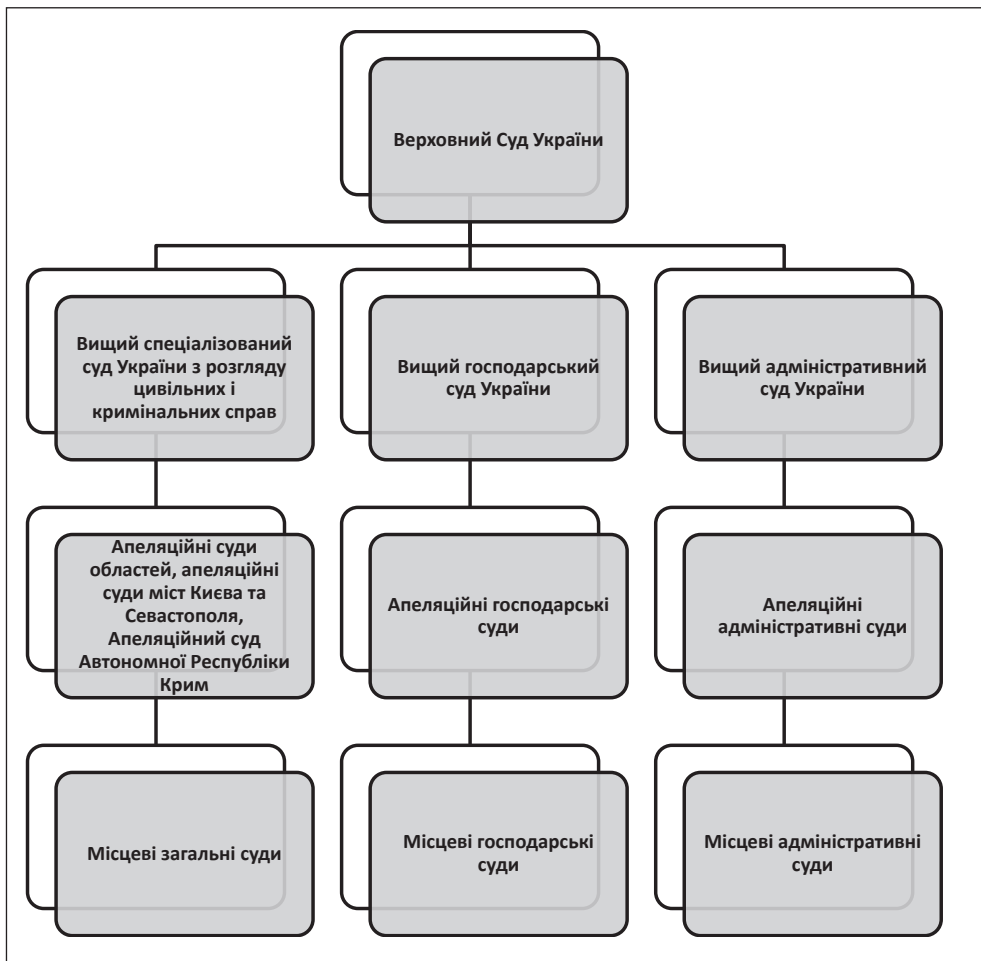

Рис. 1 Структура системи судів загальної юрисдикції

Розроблено автором за матеріалами електронних ресурсів сайту Судової Влади України [2].

До інших суб'єктів Судової Влади можна віднести таких:

– Вищу раду правосуддя, діяльність якої закріплена у ст. 1 Конституції України та направлена на організацію роботи суддів, здійснення контролю над суддівською системою, проведенням заходів з дисциплінарного контролю за суддями;

– Раду суддів України, що представлена, як орган, який у період між з'їздами суддів виконує функцію вищого органу суддівського самоврядування;

– Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, що відповідно до закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3], є постійно діючим органом у системі судоустрою України та відповідає за формування суддівського корпусу, організацію переведень суддів, забезпечення кваліфікаційного рівня, застосування дисциплінарних заходів до суддів;

– Державну судову адміністрацію України, що відповідно до ст. 148 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є органом у системі судової влади, який здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади у межах повноважень, установлених законом [3];

– Електронний суд [4].

Таким чином для належного забезпечення прав і свобод людини у контексті її розвитку, матеріального добробуту, можливостей духовного, інтелектуального, культурного, фізичного, освітнього зростання у нашій країні не повинно бути ніяких перешкод.

Але чомусь, маючи потужний ресурсний потенціал, про що пише значна кількість науковців, який представлений у статистичних звітах ключових відомств держави, по обсягах якого не зрівняється жодна європейська країна, народ України проживає за межею бідності. Серед основних досліджень структури українських багатств, що згідно з Цивільним Кодексом є власністю Українського народу (ст. 324 ЦКУ) [5], можна виділити праці І. В. Мартусенка та Б. В. Погріщука, які присвячені висвітленню обсягів ресурсів, що знаходяться у власності народу України [6]. За даними дослідження науковців частка корисних копалин України у державах Східної Європи становить: марганцевої руди – до 75%; залізних руд – 31%; титанових руд – 40%; кам'яного вугілля – 28%; самородної сірки – 80%; каоліну – 60%; графіту – 50%; вогнетривких глин – 35%. Все це та загально усвідомлений факт, що Україна має найкращу аграрну базу для вирішення продовольчої кризи у світі, про яку пише значна кількість дослідників [7, 8, 9], робить українців надзвичайно багатими, оскільки умови для створення екологічних продуктів вважаються найкращими у світі.

Існує значна кількість думок, що економічно розвинені країни світу набагато випереджають Україну за темпами створення сільськогосподарської продукції, побудувавши при цьому сучасні багатопверхові фермерські господарства, теплиці, поля та ін. І це вірне твердження. Проте тут виникає запитання, чи створені в економічно розвинених країнах світу такі умови для вирощування продукції, які б давали можливість використовувати лише природні механізми підтримки таких процесів, адже людині для споживання потрібні не продукти харчування, а поживні речовини, що у них знаходяться. Якщо й створені, то вартість таких продуктів у разі перевищує вартість звичайних комерційних продуктів. Україна ж має найпридатніші умови для вирощування екологічних продуктів у світі.

Серед провідних політиків, державних діячів, науковців існує думка, що шляхи до вирішення проблем економічного занепаду в Україні лежать тільки у площині зовнішнього інвестування в аграрний сектор економіки. Мало хто звертає увагу на те, що особисті селянські господарства (ОСГ) виробляють близько 45% валової продукції сільського господарства (за результатами 2013–2016 рр.) [10], що вони не є конкурентоспроможними у порівнянні із потужними аграрними корпораціями, вони не мають доступу до повноцінного внутрішнього ринку, не кажучи про експорт власної продукції. Чому питання інвестування в аграрний сектор часто звучить тільки у контексті зовнішніх інвестицій, а внутрішній інвестор вимушений піти з ринку. Усі три гілки влади мають вирішувати проблеми громадян насамперед, оскільки Конституція України визначає їх, як найважливіші об'єкти економічної безпеки

держави (ст. 3 КУ) [1]. Так, на законодавчому рівні механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки чітко окреслено. На рівні виконавчої влади, роботу пов'язану із покращенням рівня соціально-економічного розвитку також розпочато, а результат цієї роботи у свою чергу залежить від контролю з боку судової влади. Тому саме судову владу можна вважати ключовим суб'єктом у забезпеченні фінансово-економічної безпеки України.

Основна проблема, що стоїть на шляху до реалізації конституційних норм, направлених на забезпечення економічної безпеки громадян, зокрема, та економічної безпеки держави, у цілому, лежить у площині зацікавленості суб'єктів забезпечення економічної безпеки в її вирішенні. Найгіршим фактором у створенні прозорої системи судової влади в Україні залишається корупція. Багато зусиль витрачено на боротьбу з цією хворобою у суспільстві, проте для її повного лікування, як і у медицині, потрібне хірургічне втручання.

Суспільство поки не готово розуміти корупцію, як вкрай небезпечне явище. І це пов'язано зі сприйняттям цієї проблеми у соціальному середовищі. Багато досліджень проведено, у тому числі і загальнонаціональне опитування населення України (обсяг вибіркової сукупності $n = 2027$ респондентів), що здійснене у період з 1 червня по 1 липня 2010 р. у межах міжнародного проекту «Боротьба з корупцією в Україні» [11]. Та, на жаль, у цьому дослідженні частина опитуваних, які мають позицію «ніколи не давати хабар» складає лише 15%. Тому проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки в Україні безумовно лежить у компетенції судової влади, але вона може бути вирішена тільки за умов подолання корупції у судовій системі.

Постановка завдання. Метою статті є визначення ролі судової влади у державному механізмі забезпечення фінансово-економічної безпеки. Розгляд шляхів забезпечення фінансово-економічної безпеки з використанням нормативно-правових важелів. Створення пропозицій щодо вдосконалення методів контролю за судовою владою, як основним суб'єктом забезпечення фінансово-економічної безпеки держави.

Результати дослідження. Судова влада покликана здійснювати контроль за діяльністю органів виконавчої влади та дотримувати стан захищеності основних об'єктів економічної безпеки у державі. До таких об'єктів можна віднести громадян, підприємства та державу з її активами. Відповідний стан захищеності у науковому середовищі прийнято називати «безпекою» [12; 13, с. 24; 14; 15; 16]. Судова влада виконує функції з забезпечення економічної безпеки у цивільній, господарській, адміністративній і кримінальній сферах. Кожна із вказаних сфер є особливо важливою для об'єктів економічної безпеки. Так, науковець Ярослав Мельник провів комплексне дослідження безпеки цивільного судочинства, результатом якого були наступні висновки: безпека у цивільному судочинстві являє ключовий напрям діяльності суб'єктів судової системи, що потребує вдосконалення на етапі забезпечення своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи, направлена на усунення загроз порушення прав людини, що охороняються законом [17]. Вчений зосередив увагу на деяких суперечностях між інтересами держави та громадян у цивільно-правових відносинах, що обумовлені фінансовими аспектами правовідносин. З одного боку, поповнення державного бюджету є фактором мінімізації економічних ризиків, а, з іншого, навантаження, що відчують на собі громадяни через збільшення податків, яке ставить під загрозу матеріальне становище українців. І держава, і громадяни є суб'єктами забезпечення економічної безпеки. Безпека, як стан захищеності, у такому випадку має бути забезпечена через створення ідеального механізму збалансування між податками та податковим навантаженням. Про необхідність вдосконалення відповідного балансу пише дослідник С. Аксюков, окресливши перспективні шляхи формування оптимальної податкової політики, що базується на міжнародному досвіді [18].

Будь-яка господарська діяльність має бути врегульована та затверджена на нормативно-правовому рівні. Відповідно основним суб'єктом забезпечення безпеки суб'єктів господарювання є господарські суди, які є гарантом законності та прозорості господарських відносин.

Дотримання норм законодавства у сфері адміністративних відносин становить неабиякий інтерес з боку держави та її громадян, оскільки як держава, так і громадяни прямо або опосередковано беруть участь у формуванні комплексної системи економічної безпеки.

В. Ліпкан присвятив проблематиці безпеки у сфері адміністративних відносин своє дисертаційне дослідження, де основну увагу приділив саме взаємовідносинам між суб'єктами адміністративного права. Дослідник вказує на необхідність створення сучасної доктрини адміністративного права, що окреслить механізми проведення гуманізації науки. Основну увагу у запропонованій доктрині він намагається зосередити на можливостях реалізовувати права незахищеним верствам населення, частка яких у структурі населення України є найбільшою [19].

Кримінальна сфера це взагалі окремих вид законодавчої діяльності, що направлена за забезпечення економічної безпеки держави, суб'єктів господарювання та громадян. Адже будь-яка безвідповідальність за вчинення злочину, що знижує стан економічної безпеки держави та її громадян, може підштовхувати на аналогічні дії, що перетворюються у масовий характер.

Сьогодні основна проблема – це корупція у державному апараті. Попри створення значної кількості антикорупційних структур, покращення у системі економічної безпеки держави, підприємств та громадян майже не відбувається.

На жаль, ключові суб'єкти забезпечення економічної безпеки мають за показниками соціологічних досліджень найвищі показники корумпованості. За даними Українського Інституту стратегій глобального розвитку і адаптації, найбільший рівень корупції виявлено у судовій сфері [20]. Дослідження «Барометр світової корупції» за 2016 рік, підготовлене міжнародною антикорупційною організацією Transparency International, також свідчить про високий рівень корупції у судах [21].

Безпосередньо контроль з боку громадськості над суб'єктами забезпечення економічної безпеки присутній, проте його результативність у багатьох випадках залежить від характеру публічності проблемних питань та кількості залучених осіб до перевірок. Тому, відповідні напрями вдосконалення механізму контролю за судовою системою слід будувати за принципами публічності та доступності. Такий механізм можна створити використовуючи електронно-комунікаційні засоби, що у свою чергу дадуть можливість висвітлювати діяльність як контролюючих органів, так і об'єктів перевірки. Сучасні інформаційні технології мають у своєму арсеналі потрібні можливості для створення відповідної системи контролю.

Висновки. Судова влада у державному механізмі забезпечення фінансово-економічної безпеки займає одне з провідних місць, оскільки саме вона покликана забезпечувати законність правовідносин між об'єктами безпеки. Основними напрямками забезпечення фінансово-економічної безпеки можна вважати сферу цивільних правовідносин, сферу господарських правовідносин, сферу адміністративних правовідносин та кримінальну сферу. Попри створення значної кількості антикорупційних структур, статистичні дослідження проблем корупції в Україні характеризують судову сферу, як найбільш корумповану. Шляхом до подолання цього руйнівного явища є залучення громадськості, зокрема у процесі перевірки представників судової сфери та суб'єктів забезпечення фінансово-економічної безпеки у цілому. Досягнення такої мети може бути реалізовано з використанням сучасних електронно-комунікаційних систем.

Список використаних джерел:

1. Конституція України – основа реформування суспільства. – Х. : Право, 1996. – 96 с.
2. Судова влада в Україні // Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua>
3. Про судоустрій і статус суддів 6 Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст. 545. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
4. Електронний Суд // Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mail.gov.ua>.
5. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 40-44. Ст. 324.

6. Мартусенко І. В. Регіональна економіка : [навч. посібник] / І. В. Мартусенко, Б. В. Погрішук. – Тернопіль : Крок, 2010. – 242 с.
7. Алтухов А. И. Мировой продовольственный кризис: причины и последствия / А. И. Алтухов // Вестник Курской государственной сельскохозяйственной академии. – 2013. – № 5. – С. 2-5.
8. Боткин О. И. Интерпретация понимания продовольственной безопасности на международном уровне / О. И. Боткин // Вестник Удмуртского университета. Серия «Экономика и право». – 2016. – №2. – С. 7-14.
9. Дорош М. М. Продовольча безпека держави: сутність, структура і особливості її забезпечення / М. М. Дорош // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжизького. – 2014. – № 2-5. – С. 78-84.
10. Державний комітет статистики // Середня заробітна плата за регіонами за місяць у 2016 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/gdn/reg_zp_m/reg_zpm16_u.htm
11. Аналітична довідка «Боротьба з корупцією. Роль бізнесу в Україні». – К. : Фарбований лист, 2011. – 51 с.
12. Пережогина О. Н. Методологические подходы в исследовании проблем экономической безопасности / О. Н. Пережогина // Ученые записки КГАВМ им. Н. Э. Баумана. – 2012. – № 211. – С. 442-447.
13. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко – К. : Вид-тво Європейського ун-ту, 2004. – 170 с.
14. Белоусова І. А. Управління трансакційними витратами в системі фінансової безпеки підприємств і корпорацій / І. А. Белоусова, О. А. Кириченко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – К., 2010. – №3. – С. 72-80.
15. Геєць В. Концепція економічної безпеки України / В. Геєць // Ін-т екон. прогнозування. – К. : Логос, 1999. – 56 с.
16. Зубок М. І. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : [навчальний посібник] / М. І. Зубок, В. С. Рубцов, С. М. Яременко В. Т. Гусаров ; за заг. ред. М. Л. Зубка. – К., 2012. – 226 с.
17. Мельник Я. Я. Становлення режиму процесуально-правової безпеки у доктрині цивільного процесуального права України: Актуальні проблеми інновацій в наукових технологіях сьогодення : [монографія] / [Я. Я. Мельник, С. М. Мигаль, О. О. Смірнов, О. Ф. Єасюков, Ю. А. Романенко та ін.]. – Кіровоград : Поліграфія, 2014. – С. 5–98.
18. Аксюков С. М. Оптимізація податкової системи України на шляху до економічного розвитку / С. М. Аксюков // Державне управління: удосконалення та розвиток № 10, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1007>
19. Ліпкан В. А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. А. Ліпкан. – 2008. – 35 с.
20. Сайт Українського Інституту стратегій глобального розвитку і адаптації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uisgda.com>
21. Антикорупційна організація Transparency International. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uisgda.com>

